

MAKTABGACHA TA'LIM YOSHIDAGI BOLALARNING RIVOJLANISHI, TARBIYASI
YA KAMOLOTI

Turgunboeva Feruza Usanovna

*Sirdaryo viloyati Guliston tumani 19 -sonli Davlat maktabgacha talim tashkiloti
direktori*

Annotatsiya: *Maktabgacha ta'lim pedagogikasi fani inson kamolotiga qaratilgan, xalq yaratgan boy tajriba, ilmiy tadqiqotga doir nazariy va metodik manbalarga, jahon mutafakkir, ma'rifatparvar pedagog olimlarining asarlariga suyangan holda komil insonni tarbiyalashning qonun, qoida va tamoyillariga asoslanadi.*

Kalit so'zlar: *Shaxs, Maktabgacha ta'lim, tarbiya, yoshlar, qonun, kamolot.*

Shaxsning rivojlanishi jismoniy, ruhiy va ijtimoiy jarayon bo'lib, u barcha tug'ma va egallangan miqdor, sifat o'zgarishlarini o'z ichiga oladi. Jismoniy rivojlanish o'sish, vaznning, kuchning ortishi, sezgi a'zolarining mukammallashuvi, harakatlarni to'g'ri boshqara bilish bilan bog'liqdir. Ruhiy rivojlanishda esa kishi shaxsidagi psixologik sifatlar va belgilarning shakllanishi, emotsional-irodaviy, bilish jarayonida muhim o'zgarishlar ro'y beradi. Bolaning ijtimoiy rivojlanishi u ijtimoiy hayotda qatnasha boshlaganda uning xulqida, tevarak-atrofga bo'lgan munosabatida namoyon bo'ladi. Shaxsning shakllanishi kishilik jamiyati tomonidan yaratilgan ijtimoiy-tarixiy tajribani o'zlashtirish, ta'lim-tarbiya berish orqali amalga oshiriladi. Bu har xil faoliyatlarda yuzaga keladi. Bolalar egallashlari lozim bo'lgan mazmuni tanlash, uning egallab olishiga rahbarlik qilish kattalar tomonidan ta'lim-tarbiya jarayonida amalga oshiriladi. Tarbiya va ta'limning mazmuni, vositalari, metodlari, bolaning rivojlanish jarayoni ularning yoshi bilan izohlanadi. Jumladan, kichik yoshdagi bolalar bilan ish olib borilganda ularning mustaqil hayotga butunlay moslashmaganligi hisobga olinadi. Keyingi yosh guruhlarida maktabgacha yoshdagi bolaning mustaqilligi, moslashishi ancha oshib boradi. Shunga muvofiq tarzda ta'lim-tarbiyaviy ishlarning vazifalari, mazmuni, vositalari o'zgaradi. Bolalarning maktabgacha yoshning oxiriga borib erishgan rivojlanish darajasi ular bilan olib boriladigan ta'lim-tarbiya ishini murakkablashtirish imkonini beradi. Ijtimoiy-tarixiy tajribani o'zlashtirish faol ish jarayonida yuz beradi. Faollik bolaga xos xususiyatdir. Tarbiya jarayonidagi faollik asosida faoliyatning har xil turlari shakllanadi. Ulardan asosiylari: munosabatda bo'lish faoliyati, bilish, buyumlar bilan bo'ladigan faoliyat, o'yin, oddiy mehnat va o'quv faoliyatlaridir.

Bolalar hayotining birinchi yilidanoq faoliyatning eng oddiy turlari undagi shaxsiy qobiliyatlar, xususiyatlar, tevarak-atrofga ma'lum bir munosabatning shaldlanishida asos bo'lib xizmat qiladi. Masalan, kattalarning bolalar bilan bo'ladigan hissiy, hissiy-predmetli munosabatlaridanoq bolada dastlabki ijtimoiy talab vujudga keladi, dastlabki

harakat va tasavurlar, taassurotlar shakllana boshlaydi.

Harakat usullarini egallab borish orqali bolada faollik rivojlanadi. Ammo faollikning qay darajada rivojlanib borishi irsiyatga hamda taqlidchanlik qobiliyatiga bog'liq. Bola hayotining dastlabki yillarida kattalar bilan bo'ladigan munosabati va narsa-buyumlar bilan bajargan harakati asosiy faoliyat turi hisoblanadi. Bola bilan muomala qilish orqali kattalar ularni asta-sekin buyumlar olamiga olib kiradilar. Mana shu yo'l bilan bola buyumlar bilan bo'ladigan faoliyatning o'ziga xos tomonlarini egallab boradi.

2,5 yoshdan keyin buyumlar bilan bo'ladigan faoliyatda bolalar ancha yuqori ko'rsatkichlarga erishadilar va ularning o'yin hamda tasviriy faoliyatga o'tishlari uchun asos yaratiladi. Kattalar tomonidan tashkil etilgan muomala, munosabatlarda, faoliyatlarda o'zo'zini anglab olishning dastlabki shakllari shakllanadi.

Mashg'ulotlardagi o'quv faoliyati orqali bolalar tevarak-atrofdagi tabiat, ijtimoiy hayot, kishilar to'g'risidagi bilimlarni o'zlashtirib oladilar. Shuningdek, ularning aqliy va amaliy bilimlari kengayib boradi.

Agar ta'lim jarayonida 3—4 yoshli bolalar diqqati tabiat, kishilar to'g'risidagi aniq faktlarga qaratilsa, 5—6 yoshli bolalarga ta'lim berishda asosiy e'tibor muhim bog'liqliklar va munosabatlarga, ulardagi oddiy tushunchalarni shakllantirishga qaratiladi. Bular orqali bolalarda tushunarli tafakkur rivojlantiriladi. Kichik maktab yoshidagi bolalar uchun o'qish asosiy faoliyat bo'lib qoladi va bu faoliyatni bolalar ijtimoiy ahamiyatli faoliyat deb anglay boshlaydilar. Bola o'zini maktab o'quvchisi deb tushuna boshlaydi.

Demak, bolani tarbiyalashda, uning rivojlanishida faoliyat yetakchi rol o'ynaydi. Shuning uchun ta'lim-tarbiya muassasalarida va oilada bolaning hayotini u turli-tuman faoliyatlar bilan shug'ullana oladigan qilib tashkil etish kerak. Buriga, albatta, bolalar faoliyatining mazmunini boyitib borish, yangi bilim, malakalarni singdirish mustaqilligini rivojlantirish bilan erishiladi

Inson shaxsini shakllantirish bu tevarak-atrofdagi dunyoga, tabiatga, mehnatga, boshqa odamlarga va o'ziga munosabat sistemasini izchil o'zgartirish va murakkablashtirishdir. Bu uning butun hayoti davomida ro'y beradi. Bunda bolalik va o'smirlilik yoshi, ayniqsa, muhimdir.

Insonning shaxs sifatida rivojlanishi uning jismoniy va ma'naviy kuchlari birligida har tomonlama va yaxlit amalga oshiriladi. Dunyoqarash, e'tiqod, ma'naviy sifatlar, his-tuyg'ular (burch, vijdon, mas'uliyat, muhabbat) madaniyati aniq tarixiy ijtimoiy sharoitda yaratiladi va shaxsning shakllanishiga ta'sir etadi.

ADABIYOTLAR:

22. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. T., « O 'zbekiston», 1992.
23. Maktabgacha ta'limning davlat standard. O 'zPFITI. T., 1995
24. P. Yusupova. Maktabgacha pedagogika. T., « O 'qituvchi», 1996.
25. Milliy istiqlol g'oyasi: asosiy tushuncha va tamoyillar. T., « O 'zbekiston», 2000.
26. Йигиталиева, З. М. (2020). МАТНДА МОДУСНИНГ ИФОДАЛАНИШ УСУЛЛАРИ. *Международный журнал искусство слова*, 3(2).
27. Yigitaliyeva, Z. (2020). EXPRESSION OF THE MODUS BY PARALINGUISTIC MEANS. *Theoretical & Applied Science*, (2), 25-29.
28. Rasulovna, K. M. (2023). TECHNOLOGIES FOR THE DEVELOPMENT OF ACADEMIC PERFORMANCE OF STUDENTS IN MEDICAL UNIVERSITIES. *INNOVATIVE ACHIEVEMENTS IN SCIENCE 2022*, 2(15), 64-67.
29. Abduvaliyeva, F. T., Azizova, F. L., Akromov, D. A., & Sherkuziyeva, G. F. (2022). APPROVAL AND ECOLOGICAL-HYGIENIC ASPECTS OF WATER SUPPLY TO POPULATION POINTS.
30. Кадирова, М. (2021). Педагогиканинг асосий категориялари, уларнинг тиббий таълим тизимидаги семантик мазмуни. *Общество и инновации*, 2(10/S), 52-57.
31. Sardorbek No'monjon o'g, S. (2022). VATANPARVARLIK TARBIYASIDA MUZEYLARNING MUXIM AHAMIYATI. *THE THEORY OF RECENT SCIENTIFIC RESEARCH IN THE FIELD OF PEDAGOGY*, 1(4), 166-168.
32. Sardorbek No'monjon o'g, S. (2022). YOSHLARNI VATANPARVARLIK RUXIDA TARBIYALASHDA URUSH VA MEHNAT FAXRIYLARI BILAN TEMATIK KECHA VA UCHRASHUVLAR O 'TKAZISHNING MAQSAD VA VAZIFALARI. *SCIENTIFIC ASPECTS AND TRENDS IN THE FIELD OF SCIENTIFIC RESEARCH*, 1(5), 123-125.
33. Sardorbek No'monjon o'g, S. (2022). YOSHLARNI VATANPARVARLIK RUXIDA TARBIYALASHDA URUSH VA MEHNAT FAXRIYLARI BILAN

TEMATIK KECHALAR VA UCHRASHUVLAR O‘TKAZISHNING MAQSAD VA VAZIFALARI. *PEDAGOG*, 1(4), 1340-1342.

34. Sardorbek No‘monjon o‘g, S. (2022). O‘SIB KELAYOTGAN YOSH AVLODGA HARBIY TEKNIKA TO‘GARAKLARINI TASHKILLASHTIRISH VA ULAR BILAN A‘MALIYOTDA TADBIQ ETISH. *THEORY AND ANALYTICAL ASPECTS OF RECENT RESEARCH*, 1(10), 141-143.

35. Sardorbek No‘monjon o‘g, S. (2022). O ‘QUVCHILAR HARBIY VATANPARVARLIK TARBIYASINING ASOSIY VAZIFALARI VA YO‘NALISHLARI, HARBIY VATANPARVARLIK TARBIYASIDAGI SAMARADORLIKKA ERISHISH YO‘LLARI. *SCIENTIFIC APPROACH TO THE MODERN EDUCATION SYSTEM*, 1(10), 186-189.

36. Xaydarali o‘g‘li, X. N., Komiljon o‘g‘li, Y. Q., Sardorbek No‘monjon o‘g, S., & Saydaliyevich, U. S. (2022). VATANPARVARLIK MAVZUSIDA NAZARIY KONFERENSIYALAR TAYYORLASH VA O ‘TKAZISH. *INTELLECTUAL EDUCATION TECHNOLOGICAL SOLUTIONS AND INNOVATIVE DIGITAL TOOLS*, 1(12), 107-111.

37. Sardorbek No‘monjon o‘g, S. (2022). YOSHLAR ONGIDA MILLIY G‘OYA VA MAFKURA TUSHUNCHALARI SHAKLLANTIRISH. *SCIENTIFIC APPROACH TO THE MODERN EDUCATION SYSTEM*, 1(4), 11-15.

38. Sardorbek No‘monjon o‘g, S. (2022). O ‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI O ‘QUVCHI YOSHLARINI-O‘ZBEKISTON XALQI VA QUROLI KUCHLARINING JANGOVAR VA MEHNAT AN‘ANALARI ASOSIDAGI HARBIY-VATANPARVARLIK TARBIYASI”. *INNOVATIVE DEVELOPMENTS AND RESEARCH IN EDUCATION*, 1(12), 393-395.

39. Sardorbek No‘monjon o‘g, S. (2022). VATANPARVARLIK MAVZUSIDAGI MA‘RUZA, REFERATLAR TAYYORLASH VA UNGA QO‘YILGAN TALABLAR. *INNOVATION IN THE MODERN EDUCATION SYSTEM*, 3(25), 395-398.

40. Sardorbek No‘monjon o‘g, S. (2022). YOSHLARNI VATANPARVARLIK RUXIDA TARBIYALASHDA JANGOVAR BAYROQQA VA HARBIY QASAMYODGA SODIQLIK HISSINI UYG‘OTISH. *MODELS AND METHODS FOR INCREASING THE EFFICIENCY OF INNOVATIVE RESEARCH*, 2(18), 355-357.

41. Sardorbek No‘monjon o‘g, S. (2022). VATANPARVARLIK MAVZUSIDA NAZARIY KONFERENSIYALARNI MAQSAD VA VAZIFALARI. *O‘ZBEKISTONDA FANLARARO INNOVATSIYALAR VA ILMIY TADQIQOTLAR JURNALI*, 2(14), 1120-1121.

42. G‘aniyevna, S. A. (2023). ISSUES OF INTERCULTURAL COMMUNICATION AND RECEPTION. *IJODKOR O‘QITUVCHI*, 3(28), 191-195.